

Katılım Bankalarının Finansal Etkinlik Analizi

Financial Efficiency Analysis of Participation Banks

ÖZET

Bu çalışma, katılım bankalarının 2019-2022 yılları arasındaki finansal performanslarının Veri Zarflama Analizi ile ölçülmesini amaçlamaktadır. Etkinlik ölçümü, performansı araştırmak için kullanılan yöntemlerden biridir. Veri Zarflama Analizi, yaygın olarak kullanılan bir etkinlik analizi yöntemidir. Katılım bankalarının finansal tablo verileri Veri Zarflama Analizinde girdi ve çıktı olarak kullanılmıştır. Finansal tablo verileri Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin resmi internet sitesinden elde edilmiştir. Etkinlik ölçümü için girdi yönelimli (CCR) ve girdi yönelimli (BCC) veri zarflama analizi modelleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, çalışma dönemi boyunca katılım bankalarının etkinliğinin ortalama olarak CCR modelinde 0,927, 0,980, 0,969, 0,958 ve BCC modelinde 1, 0,987, 0,974, 0,974 olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankaları, Veri Zarflama Analizi, Etkinlik.

ABSTRACT

This study aims to measure the financial performance of participation banks in the year 2019 till 2022 with Data Envelopment Analysis. Efficiency measurement is one method of investigating performance. Data Envelopment Analysis is a widely used method of efficiency analysis. The financial statement data of the participation banks was used as inputs and outputs in Data Envelopment Analysis. The financial statements were obtained from the official website of the Participation Banks Association of Turkey. Input-oriented (CCR) and input-oriented (BCC) models of data envelopment analysis were used to efficiency measurement. The findings show that, on average, the overall participation bank efficiency is in the CCR model of 0,927, 0,980, 0,969, 0,958, and in BCC model of 1, 0,987, 0,974, 0,974 during the period of study.

Keywords: Participation Banks, Data Envelopment Analysis, Efficiency.

GİRİŞ

Katılım bankaları faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uygun olarak faaliyetlerini yürüten finansal kurumlardır. Geleneksel mevduat bankacılığında farklı olarak faizsizlik ilkesine göre çalışan katılım bankaları, bu ilkeye uygun olarak her türlü bankacılık işlemi yapmaktadır. Fonları, kâr ve zarara katılma esasına göre Katılma Hesabı ve Özel Cari Hesap gibi fon toplama ürünleriyle toplayan katılım bankaları, faizin söz konusu olmadığı çok çeşitli fon kullandırma ürünleriyle topladığı fonları kullandırmaktadır. Faiz alınması veya verilmesi gereken işlemler ile spekülatif ve yüksek riskli işlemler katılım bankacılığı ilke ve standartlarına uygun değildir (www.turkiyefinans.com.tr). Katılım bankacılığı sisteminin ortaya çıkmasında, tasarruflarını bankacılık sisteminde değerlendirmek isteyen ancak faiz gelirinden sakınmak isteyen bireylerin, tasarruflarını güvenle değerlendirmelerini sağlamak ve ekonomiyi kazandırılması amacı etkili olmuştur.

Katılım bankaları faizsiz bankacılık çerçevesinde, klasik mevduat bankalarına benzer şekilde fon sunanlara ve fon talep edenlere çeşitli ürün seçenekleri sunmaktadır. Bu seçenekler fon toplama, fon kullandırma ve yatırım ana başlıklarında sınıflandırılabilir. Aşağıdaki tabloda ürün çeşitleri gösterilmektedir.

Tablo 1: Ürün Çeşitleri

Fon Toplama Ürünleri	Fon Kullandırma Ürünleri		Yatırım Ürünleri
Katılma Hesabı	Murabaha (Finansal alım-satım)	Müşâreke (Kâr-zarar ortaklığı)	Tekâfül (Yatırım Sigortası)
Özel Cari Hesap	İstisna (Eser Sözleşmesi)	Selem (Peşin Satış)	Yatırım Fonları
	Finansal Kiralama (Leasing)	Teverruk (Vâdeli Alım Peşin Satım)	Kira Sertifikası (Sukuk)
	Mudârebe (Emek Sermaye ortaklığı)	Yatırım Vekâleti	
	İcâre(Kira ve Hizmet Sözleşmesi)		

Kaynak: www.emlakkatilim.com.tr

Katılım bankaları, sunduğu ürünlerden yararlananlarla kâr-zarar ortaklığı esasına dayalı olarak faaliyet gösterir. Katılım bankaları aynı zamanda, klasik bankacılık sektörüyle rekabette olduğu için fon sunanların beklentisi olan yüksek kârı sağlayacak alanlarda fonları kullandırması bir zorunluluk olmaktadır. Ülkemizde faaliyet gösteren

¹ Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, AÖF, İktisadi ve İdari Programlar ABD, Eskişehir, Türkiye. ORCID: 0000-0002-5591-6572

M. Murat Koçyiğit¹

How to Cite This Article

Koçyiğit, M. M. (2024). "Katılım Bankalarının Finansal Etkinlik Analizi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:4; pp:546-552. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11097913>

Arrival: 24 February 2024

Published: 30 April 2024

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

katılım bankaları 2022 yılında 891 milyar TL fon toplamış, bu fonların 643,8 milyar TL'si kullanılmıştır (www.tkbb.org.tr). Türk bankacılık sektöründe mevduat toplayan finansal kurum olarak 2023 yıl sonu itibarıyla 33 mevduat bankası, 9 katılım bankası faaliyet göstermektedir (www.bddk.org.tr/Kurulus/Liste/77).

Eylül 2023 döneminde bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin %86'sına mevduat bankaları, katılım bankaları %8, kalkınma ve yatırım bankaları da %6'lık paya sahiptir. Aynı dönem itibarıyla toplam kredi tutarının toplam mevduat/katılım fonu tutarına oranı mevduat bankalarında %77, katılım bankalarında %61 olmuştur. 2023 yılının Eylül dönemi öncesi çeyrek dönemlerin verilerine bakıldığında yukarıda verilen oranlarda düşme olduğu görülmektedir (www.bddk.org.tr/Veri/EkGetir/8?ekId=181).

Tablo 2: Kredi / Mevduat (Katılım Fonu) Oranı

	Mevduat Bankaları	Katılım Bankaları
Mart 2023	%81	%70
Haziran 2023	%82	%66
Eylül 2023	%77	%61

Kaynak: BDDK

Bankalar iç ve dış ekonomik olaylardan etkilenmektedir bu nedenlerle yukarıda verilen tablodaki oranların dönemlere göre değişiklik gösterdiği söylenebilir.

Risk paylaşımını esas alması nedeniyle katılım bankaları reel sektör ile finansal kesim arasında köprü görevi görmektedir. Katılım bankaları finansal sistem içerisine alınamayan fonların reel sektöre aktarılmasındaki rolüyle bankacılık sisteminde önemli bir görev üstlenmektedir. Bu görevi sırasında kullandığı fonlardan yüksek kâr elde eden ve bu kârı fon sahiplerine dağıtan katılım bankasının performansının iyi olduğu söylenebilir. Performansı ölçmek için verimlilik, etkinlik, kalite ve finansal ölçütler olmak üzere çeşitli yöntemler kullanılabilir. Katılım bankasının performansının belirlenmesinde etkinlik analizinden bir yöntem olarak yararlanılabilir. Veri Zarflama Analizi (VZA) etkinlik analizinde yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Bu çalışmanın amacı katılım bankalarının 2019-2022 dönemindeki finansal etkinliklerinin VZA ile araştırılmasıdır.

LİTERATÜR

Katılım bankalarının performansının belirlenmesine yönelik olarak yapılmış çalışmalarda VZA yönteminin yanı sıra diğer yöntemler de kullanılmıştır. Yapılmış çalışmalar Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3: Literatür Özeti

Yazar/Yıl	Veri Seti	Dönem	Yöntem	Bulgular
Ada ve Dalkılıç (2014)	Türkiye'de faaliyet gösteren 4 ve Malezya'da faaliyet gösteren 18 İslami banka	2009-2011	VZA	2009 yılında Türk bankalarının, Malezya'daki bankalara göre ölçek etkinlik ortalamalarının yüksek, 2010 ve 2011 yıllarında ise düşük olduğu tespit edilmiş.
Er ve Uysal (2012)	Türkiye'de faaliyet gösteren 26 ticari banka ve 4 katılım bankası	2005-2010	VZA	CCR modelinde 2 katılım bankası 11 ticari banka BBC modelinde 3 katılım bankası 16 ticari bankanın etkin olduğu tespit edilmiş. İnceleme dönemi boyunca katılım bankaları etkinlik skorlarına göre ticari bankalardan daha etkin oldukları sonucu elde edilmiş.
Mokhtar vd. (2008)	Malezya İslami bankaları	1997-2003	VZA	İnceleme döneminde İslami bankacılığın etkinliğinin arttığı ancak konvansiyonel bankalara göre daha düşük etkinlikte oldukları belirlenmiş.
Abduh vd. (2013)	Bangladeş'te faaliyet gösteren 5 İslami banka	2006-2010	VZA	İnceleme döneminde İslami bankaların etkin olduğu tespit edilmiş.
Abdul-Wahab ve Haron (2017)	Katar'da faaliyet gösteren 15 İslami, geleneksel ve yabancı bankalar	2007-2011	VZA	Bankaların yıllara göre etkinliklerinin değişiklik gösterdiği İslami bankaların ölçek etkinliğinde iyi performans gösterdiği belirlenmiş.
Musa vd. (2020)	217 İslami banka ve 1961 geleneksel banka	2013-2017	VZA	Analiz sonucuna göre katılım bankalarının geleneksel bankalara göre daha etkin oldukları sonucu tespit edilmiş.
Özgür (2008)	Türkiye'de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	2001-2005	VZA	Analiz sonuçlarına göre en istikrarlı etkinliğe sahip bir bankanın olduğu diğerlerinin farklı etkinlik düzeyinde olduğu tespit edilmiş.
Karaca vd. (2019)	3 özel ve 2 kamu sermayeli katılım bankası	2009-2016	VZA	Katılım bankalarının genelde etkin oldukları sonucu tespit edilmiş.
Zainal ve Ismail (2012)	Malezya'da faaliyet gösteren 11 yerli, 6 yabancı İslami banka	2006-2010	VZA	Yerli bankalar TE ve SE skorlarının yabancı bankalardan yüksek olduğu, yabancı bankaların PTE skorunun yerli bankalardan yüksek olduğu tespit edilmiş.

				edilmiş.
Bolat ve Metin (2019)	Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	2016-2017	VZA	Katılım bankalarının etkinlik değerleri yıllara göre farklılık gösterdiği belirlenmiş.
Abbas vd. (2015)	Pakistan’da faaliyet gösteren İslami bankalar ve İslami banka şubesi olan geleneksel bankalar	2005-2009	VZA ve Malmquist index	İslami bankaların performansının 2007 yılında azaldığını sonraki yıllarda konvansiyonel bankalara göre daha düşük performans gösterdiği belirlenmiş.
Akbaş ve Kaya (2022)	5 katılım bankası	2015-2020	Panel Veri Analizi	Aktif kârlılığı, Ekonomik Rantabilite Oranı ve Banka Büyüklüğü değişkenlerinin katılım bankalarının kurumsal sürdürülebilirlikleri üzerinde etkili olan üç finansal performans göstergesi olduğu tespit edilmiş.
Yurttadur ve Taşcı (2022)	Türkiye’de faaliyet gösteren 6 katılım bankası	2019-2021	PIV yöntemi	İnceleme döneminde en başarılı finansal performansı Vakıf Katılım Bankası göstermiş, başarı konusunda son sırada Albaraka Türk Katılım Bankası olduğu belirlenmiş.
Alsud vd. (2018)	Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Katar, Ürdün ve Türkiye’de faaliyet gösteren toplam 18 katılım bankası	2009-2015	TOPSIS yöntemi	Performans puanlarına göre Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkelere ait katılım bankalarının üst sıralarda olduğu Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının orta sıralarda yer aldığı tespit edilmiş.
Özer ve Saygın (2022)	Türkiye’de faaliyet gösteren 6 katılım bankası	2011-2020	Promethee yöntemi	Promethee I uygulamasında Albaraka Türk 12, Kuveyt Türk 11, Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım 7 Türkiye Finans 3 dönem en yüksek performansta oldukları gözlenmiş Promethee II aşamasında ise, Kuveyt Türk, Türkiye Finans ve Vakıf Katılımın en yüksek performans gösteren bankalardır.
Pehlivan (2016)	Türkiye’de yerleşik katılım bankaları ve klasik bankalar	2006-2014	Çeşitli büyüklükler ve oranlar	Katılım bankaları ile mevduat bankalarının karşılaştırılması sonucu katılım bankalarının bankacılık sektörü içerisinde giderek artan bir öneme ve paya sahip olduğu sonucu belirlenmiş.
Gündoğdu (2018)	Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	2010-2017	Gri İlişki Analizi	Analiz sonuçlarına göre katılım bankalarının finansal performanslarının sırası genelde istikrarsız olduğu belirlenmiş.
Elmas ve Yetim (2021)	Suudi Arabistan, Malezya, BAE, Kuveyt, Bahreyn, Türkiye’de faaliyet gösteren 21 katılım bankası	2012-2019	TOPSIS yöntemi	Türk bankalarının ilk iki yıl çok iyi finansal performans sergilediği sonraki yıllarda performans sıralamasında 5. sıraya kadar gerilediği tespit edilmiş
Çelik (2020)	Türkiye’de faaliyet gösteren 6 katılım bankası	2019	CRITIC ve MABAC yöntemleri	Kamu sermayeli katılım bankalarının yabancı sermayeli bankalardan daha iyi performans gösterdikleri belirlenmiş.
Diker ve Onay (2022)	Türkiye’de faaliyet gösteren 6 katılım bankası	2019-2020	TOPSIS	Katılım bankalarının 2020 Yılında pandeminin olumsuz etkilerinden son derece sınırlı düzeyde etkilendiği belirlenmiş.
Tetik ve Şahin (2020)	Türkiye’de faaliyet gösteren 6 katılım bankası	2011-2019	TOPSIS	Yapılan analizler sonucunda katılım bankaları yüksek finansal performansa göre sıralanmış.
Pehlivan (2019)	Geleneksel bankalarla katılım bankaları	2006-2018	Performans çeşitli göstergeler yardımıyla karşılaştırılmıştır	Katılım bankalarının 2006 yılından itibaren bankacılık sektöründeki paylarının giderek arttığı net kârın ise mevduat, kalkınma ve yatırım bankalarına paralel olarak artış gösterdiği belirlenmiş.
Odabaş ve Bozdoğan (2020)	Türkiye’de faaliyet gösteren, beş katılım bankası	2016-2018	ELECTRE	Katılım Bankalarının finansal performansları çok kriterli karar verme yöntemi kullanılarak değerlendirilmeye çalışılmış ve bankalar performanslarına göre sıralanmış.
Usman ve Khan (2012)	Pakistan’da İslami bankalar ve geleneksel bankalar	2007-2009	Finansal Oranlar	İslami bankaların geleneksel bankalara göre yüksek büyüme oranına ve kârlılığa sahip olduğu likidite gücünün de yüksek olduğu tespit edilmiş.

YÖNTEM

Etkinlik, bir karar verme biriminin performansının gösteren bir ölçüttür. Etkinlik, bir birim girdiyle maksimum çıktı yaratma olarak açıklanabilir. Etkinlik düzeyinin belirlenmesinde VZA yaygın kullanılan bir yöntemdir. VZA, Charnes, Cooper ve Rhodes (1978) tarafından geliştirilen, parametrik olmayan bir yöntemdir. VZA ile, farklı ölçü birimlerinde olan girdi ve çıktılar, karar birimleri arasında karşılaştırma yapılmasının zorlaştığı durumlarda, karar

birimlerinin görelî performansını ölçmek mümkün hale gelmiştir (Tarım, 2001). VZA’nde “CCR” modeli olarak bilinen “ölçeğe göre sabit getiri” modeli ile “BCC” modeli olan “ölçeğe göre değişken getiri” modeli kullanılmıştır. VZA girdi veya çıktı yönü kullanılabılır. Katılım bankalarının aracılık fonksiyonu olduğu için etkinlik ölçümünde aracılık yaklaşımı ve VZA’nin girdiye yönelik modeli kullanılmıştır. Etkinlik puanları DEA-Solver paket programı ile belirlenmiştir.

Katılım bankacılığı geleneksel bankalardan farklı çalışma prensibine sahip oldukları için bu bankacılık sisteminde etkinlik çok önemlidir. Ana işlevi faizsiz bankacılık olan katılım bankalarının etkin olmaları temsilcisi oldukları sisteme katılım payının gelmesine ve bu fonların yüksek kâr payı getirecek alanlara yatırılması sistemin sağlıklı olmasına neden olacaktır. Faizsiz çalışan katılım bankalarının fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri geleneksel mevduat bankalarından farklı olduğu için faaliyetlerini ve çıktılarını finanse etmek için kaynaklarını optimum kullanmaları gerekmektedir. Katılım bankalarının mevduat bankalarından işleyiş açısından farklı olmasına rağmen aracılık fonksiyonu ve varlık dönüşüm işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevler, katılım bankalarının etkin çalışmalarını ve sonucunda kârlı bir işletme olmalarında önemlidir.

Bu çalışmada katılım bankalarının etkinliklerinin araştırılmasında finansal bilgileri analiz için uygun olan katılım bankaları seçilmiştir. Katılım bankaları sektöründe 9 banka faaliyet göstermektedir. Bu bankalardan bazıları yeni kurulmuş olup analiz için yeterli finansal bilgileri bulunmamaktadır. Araştırma yapılması uygun olan katılım bankaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Araştırma Kapsamındaki Katılım Bankaları

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.
Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.	Vakıf Katılım Bankası A.Ş.
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

Araştırmanın veri seti için katılım bankalarının 2019-2022 dönemindeki bilanço ve gelir tablolarındaki finansal verilerinden yararlanılmıştır. Bankaların finansal tablo verileri Türkiye Katılım Bankaları Birliği resmi internet sitesinden elde edilmiştir. Katılım bankalarının VZA ile etkinliklerinin belirlenmesinde girdi ve çıktı olarak kullanılacak finansal veriler Tablo-5’de gösterilmiştir.

Tablo 5: VZA Girdi ve Çıktıları

Girdi	Çıktı
Toplanan Fon	Kâr Payı Gelirleri
Kullandırılan Fon	Kâr Payı Giderleri
	Faaliyet Kârı

Girdi olarak seçilen veriler katılım bankalarının ana faaliyet konusuyla ilgilidir. Toplanan fon (TF), katılımcıların bankaya yatırdıkları yerli ve yabancı para cinsinden katılım tutarını göstermektedir. Kullandırılan fon (KF), bankanın yerli ve yabancı para cinsinden verdiği kredi tutarıdır. Krediler, borçluya mal veya hizmet sağlama yoluyla oluşturulan finansal varlıklardır. Çıktı olarak seçilen veriler bankanın ana faaliyet konusunun sonuçlarını göstermektedir. Kâr Payı Giderleri (KPGD), katılma hesaplarına, kullanılan kredilere ve diğer bankacılık faaliyetlerine verilen kâr payı giderleridir. Kâr Payı Gelirleri (KPGL), kredilerden ve diğer yatırımlardan alınan kâr payını göstermektedir. Katılım bankalarının en önemli gelir kalemini kâr payı gelirleri oluşturmaktadır. Faaliyet Kârı (FK), bankanın esas faaliyeti sonucu elde ettiği kârdır.

BULGULAR

Katılım bankalarının etkinliklerinin VZA ile belirlenmesinde kullanılacak girdi ve çıktıların 2019-2022 yıllarına ait özet istatistikleri Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Girdi ve Çıktıların Özet İstatistikleri

	TF	KF	KPGL	KPGD	FK
2019					
Max	85494387	55218449	7471511	3975600	6025234
Min	5952676	5730333	429813	212161	272916
Average	36600241	28110600	3616758	2195643	2384937
SD	24704075	15042091	2145118	1130956	1807166
2020					
Max	122172984	74043052	9327690	3118614	7779292
Min	11677400	13570624	999620	628007	500377
Average	54801119	40672129	4273112	1852683	3238930
SD	33462412	18394793	2527886	759688	2232446
2021					
Max	212105389	111440591	13035305	5404863	11300470
Min	26793349	21724480	2329202	1796817	801333
Average	94362045	61222213	6365945	3701556	4280005

SD	56622119	26204354	3266799	1179945	3318940
2022					
Max	301517863	176740013	35614092	12488773	31387176
Min	79223865	43806339	8298261	4380088	6232412
Average	151337316	103080690	17831655	8306411	13405163
SD	73300295	42839685	8831646	2976697	8215246

Katılım bankalarına ait özet istatistik sonuçlarına bakıldığında girdi ve çıktı olarak seçilen finansal verilerin ortalamaları inceleme döneminde yıllara göre artış gösterdiği görülmektedir. Bu sonuçlar katılım bankaları sektöründe gelişme olduğunu açıklayabilir. Katılım bankalarına ait etkinlik sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Katılım bankalarının 2019-2022 Yılları Etkinlik Sonuçları

	2019			2020			2021			2022		
	CCR	BCC	SE**	CCR	BCC	SE**	CCR	BCC	SE**	CCR	BCC	SE**
Albaraka*	0,931	1	0,931	0,914	0,920	0,993	0,842	0,843	0,999	0,918	0,974	0,943
Kuveyt*	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Emlak*	0,630	1	0,630	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Finans*	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vakıf*	1	1	1	0,963	1	1	0,975	1	0,975	0,833	0,869	0,943
Ziraat*	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ortalama	0,927	1	0,927	0,980	0,987	0,999	0,969	0,974	0,996	0,958	0,974	0,981

*Albaraka: Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt: Kuveyt Türk Katılım Bankası, Emlak: Türkiye Emlak Katılım Bankası Finans: Türkiye Finans Katılım Bankası, Vakıf: Vakıf Katılım Bankası, Ziraat: Ziraat Katılım Bankası **SE: Ölçek etkinliği

Tablodaki 2019 yılı CCR sonuçlarına göre Kuveyt, Finans, Vakıf ve Ziraat tam etkin olduğu, Albaraka ve Emlak bankalarının etkin olmadığı görülmektedir. Albaraka tam etkinliğe yakın bankadır. Aynı yılın BCC sonuçlarına göre bankaların tamamı tam etkindir. SE sonuçları CCR sonuçları ile aynıdır. 2020 yılında Albaraka ve Vakıf CCR sonuçlarına göre tam etkinliğe ulaşmamış görülmektedir ancak Vakıf tam etkinliğe yakın bankadır, BCC sonuçları ise Albaraka’nın tam etkin olmadığını göstermektedir, Albaraka’nın SE puanı da tam etkin olmadığını göstermektedir. 2021 yılında CCR, BCC ve SE puanlarına göre Albaraka’nın ve CCR ve SE puanları da Vakıf’ın tam etkinlik puanını alamadığını göstermektedir. 2022 yılında Albaraka ve Vakıf CCR, BCC ve SE puanlarına göre tam etkin değildir. 2019-2022 döneminde her yıl Kuveyt, Finans ve Ziraat bankaları tam etkin olmuştur. Yıllık ortalama etkinlik puanları ve yıllık etkinlik değişim oranı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8: Yıllık Etkinlik Puanları

Yıllık Ortalama Etkinlikler	Yıllık Etkinlik Değişimi %		
	CCR	BCC	SE
2019	0,927	1	0,927
2020	0,980	0,987	0,999
2021	0,969	0,974	0,996
2022	0,958	0,974	0,981

Tablo 8’de gösterilen ortalama etkinlik puanlarına göre,2020 yılında CCR etkinlik puanı bir önceki, yıla göre %5,72 artışla 0,980 olmuştur. 2020 yılı puanı inceleme döneminin en yüksek puanıdır ve bu yıldan sonra etkinlik puanlarında düşüş olmuştur. BCC ortalama puanları 2019 yılında tam etkin olmuştur bu yıldan sonra düşüş göstermiş 2021 ve 2022 yılında aynı kalmıştır. SE puanları 2020 yılında önceki yıla göre %7,77 artış göstermiş sonraki yıllarda düşme olmuştur. Bu çalışmaya benzer çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, Bolat ve Metin (2019) 5 katılım bankası ile yaptıkları çalışmada 2016-2017 döneminde yıla göre sırasıyla CCR puanına göre 2, BCC puanı ise tam etkin 3 banka, CCR puanına göre 1, BCC puanı ise tam etkin çıkan 4 banka vardır. Er ve Uysal (2012) çalışmada 2005-2010 yıllarında 4 bankadan CCR modeline göre etkin banka sayısı yıl sırasına göre 2, 2, 3, 3, 2, 3 olduğu, BCC modeline göre 2005 yılında 3, 2006-2009 yıllarında 4 ve 2010 yılında 3 bankanın etkin olduğu tespit edilmiştir. Belirtilen çalışmalar farklı girdi ve çıktılarla yapılmış çalışmalar olmalarına rağmen sonuçlar birbirine benzemektedir.

SONUÇ

Katılım bankaları reel sektör ile finansal kesim arasında risk paylaşımı esasına göre köprü görevi üstlenmektedir. Katılım bankaları faizsizlik ilkelerine göre çalışma sistemleri nedeniyle geleneksel mevduat bankalarından ayrılmaktadır. Katılım bankaları katılma hesabı ve özel cari hesap gibi ürünleriyle faizsiz sistemden yararlanmak isteyen bireylerden fon toplamaktadır. Toplanan fonlar çeşitli bankacılık ürünleriyle ihtiyaç duyanlara kullanılmaktadır. Fon toplama ürünleri ve fon kullandırma ürünleri kâr ve zarar ortaklığı esasına dayanmaktadır, her türlü işlemde faiz söz konusu olmamaktadır. Eylül 2023 döneminde toplam kredi tutarının toplam mevduat/katılım fonu tutarına oranı mevduat bankalarında %77, katılım bankalarında %61 olmuştur. Katılım bankalarına ait kredi orana göre verilen kredilerin yüksek kâr getiren ürünlere aktarılması, bankanın performans

göstergesi olurken, bankaların faaliyetini devam ettirmesi için de bir zorunluluk olduğu söylenebilir. Katılım bankalarının faaliyet performansının belirlenmesinde etkinlik ölçümü bir yöntem olarak kullanılabilir. Etkinlik ölçümünde VZA yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Bu çalışmada katılım bankalarının faaliyet etkinlikleri VZA ile araştırılmıştır. Araştırmada faaliyet sonuçlarının göstergesi olan finansal verileri analiz için uygun olan 6 katılım bankası seçilmiştir. 2009-2022 dönemi için yapılan VZA sonucunda CCR ve BCC modelinde her yıl Kuveyt, Finans, Ziraat katılım bankalarının tam etkin olduğu belirlenmiştir. Araştırma dönemi için yıllık ortama etkinlik değeri CCR modelinde 0,927, 0,980, 0,969, 0,958, BCC modelinde 1, 0,987, 0,974, 0,974 olarak tespit edilmiştir. Bulunan sonuçlar toplu olarak bankaların yıllık ortalamalara göre tam etkin olmadıklarını göstermektedir. Etkinlik analizinin sonuçları, bu çalışma için seçilen girdi ve çıktılarla göre belirlenmiştir, farklı girdi ve çıktı seçimiyle yapılacak etkinlik analizinin sonuçlarının bu çalışmanın sonuçlarından farklı olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abbas, M., Hammad, R. S., Elshahat M. F. & Azid, T., (2015). Efficiency, Productivity and Islamic Banks: An Application of DEA and Malmquist Index, *Humanomics*, 31(1), 118-131. doi: 10.1108/H-03-2013-0022
- Abduh, M., Hasan, S. M., & Pananjung, A. G., (2013). Efficiency and Performance of Islamic Banks in Bangladesh, *Journal of Islamic Banking and Finance*, 30(2), 94-106.
- Abdul-Wahab, A., & Haron, R., (2017). Efficiency of Qatari Banking Industry: An Empirical Investigation, *International Journal of Bank Marketing*, 35(2), 298-318. doi :10.1108/IJBM-07-2016-0090
- Ada, A. A. & Dalkılıç, N., (2014). Efficiency Analysis in Islamic Banks: A Study for Malaysia and Turkey, *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, 8(1), 9-33.
- Akbaş, F. & Kaya F., (2022). Katılım Bankalarının Kurumsal Sürdürülebilirliklerini Etkileyen Finansal Performans Göstergelerinin İncelenmesi, *Maliye ve Finans Yazıları*, (117), 159-176.
- Alsü, E., Taşdemir, A., & Kallo, Z., (2018). Katılım Bankalarının Performanslarının Değerlendirilmesi: Topsis Yöntemi ile Uluslararası Karşılaştırma, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17(1), 303-316, doi:10.21547/jss.342372
- Bolat, İ., & Metin, M., (2019). Türkiye'deki Katılım Bankalarının Finansal Etkinliklerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(31), 349-380. <https://dx.doi.org/10.14520/adyusbd.497871>
- Charnes, A., Cooper, W. W., & Rhodes, E. (1978). Measuring the Efficiency of Decision Making Units. *European Journal of Operational Research*, 2(6), 429-444.
- Çelik, S. (2020). Türk Katılım Bankacılığı Sektöründe Performans Analizi: Bütünleşik Critic ve Mabac Uygulaması, *İslam Ekonomisi ve Finans Dergisi*, 6(2) 311-334.
- Diker, F. ve Onay, E., (2022). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Analizi, *Journal of Academic Value Studies*, 8(3), 328-338. <http://dx.doi.org/10.29228/jav.63979>
- Elmas, B., & Yetim, A., (2021) Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının TOPSIS Yöntemi ile Uluslararası Boyutta Değerlendirilmesi, *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 2021/3, 7(3), 230-263. doi: 10.25272/ijisef.941972
- Er, B. & Uysal, M., (2012). Türkiye'deki Geleneksel Bankalar ve İslami Bankalarının Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi: 2005-2010 Dönemi Değerlendirmesi, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(3-4), 365-387.
- Gündoğdu, A., (2018). Türkiye'de Katılım Bankalarının Finansal Performansının Gri İlişki Analizi ile Ölçülmesi, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 11(17), ÜİK Özel Sayısı, 201-214. doi.org/10.18092/ulikidince.434619
- Karaca, S. S., Ekşi, İ. H. & Altemur, N., (2019). Türkiye'deki Katılım Bankalarının Etkinlik Analizi, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(2), 280-290.
- Mokhtar, H. S. A., Abdullah, N., & Alhabshi, S. M., (2008). Efficiency and Competition of Islamic Banking in Malaysia, *Humanomics*, 24(1), 28-48, doi 10.1108/08288660810851450
- Musa, H., Natorin, V., Musova, Z., & Durana, P., (2020). Comparison of The Efficiency Measurement of The Conventional and Islamic Banks, *Oeconomia Copernicana*, 11(1), 29-58. doi:10.24136/oc.2020.002

- Odabaş, A., & Bozdoğan, T., (2020). Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının ELECTRE Yöntemiyle Analizi, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (88), 199-224. doi: 10.25095/mufad.740040
- Özer, K., & Saygın, O., (2022). Katılım Bankacılığının Finansal Performans Analizi: Türkiye Uygulaması, *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 7(1): 257-273. DOI: 10.30784/epfad.1030401
- Özgür, E., (2008). Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 159-175.
- Pehlivan, P., (2019). Seçilmiş Göstergelerle Geleneksel ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılması, 2006-2018 Dönemi, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(20), 981-992. doi: dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.184
- Pehlivan, P., (2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(31), 296-324. <https://doi.org/10.30976/susead.302169>
- Tarım, A. (2001). Veri Zarflama Analizi Matematiksel Programlama Tabanlı Göreli Etkinlik Ölçüm Yaklaşımı. <https://armagan.github.io/SAT/DeaBook.pdf>
- Tetik, N., & Şahin, A., (2020). Katılım Bankalarının Finansal Performans Analizi, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(2), 293-314, doi:10.16951/atauniiibd.439927
- Usman, A., & Khan, M.K., (2012). Evaluating The Financial Performance of Islamic and Conventional Banks of Pakistan: A Comparative Analysis. *International Journal of Business and Social Science*, 3(7), 253-257.
- Yurttadur, M., & Taşcı, M. Z., (2022). Katılım Bankalarının PIV Yöntemiyle Finansal Performans Analizi, *FESA Dergisi*, 7(4), 816-827, doi: 10.29106/fesa.1193793
- Zaina, I. N. S., & Ismail, M., (2012). Islamic Banking Efficiency: A DEA Approach, *3rd International Conference on Business and Economic Research (3rd Icer 2012) Proceeding*, 1952-1965.
- www.tkbb.org.tr
- www.bddk.org.tr/Kurulus/Liste/77
- www.bddk.org.tr/Veri/EkGetir/8?ekId=181
- www.turkiyefinans.com.tr